

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 1/2014

УДК 811.161.2 + 39 (477)
ББК 81.411.1 + 63.5 (4УКР)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- **Маленко О. О.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- (головний редактор);
- **Ворожбіт В. В.**, д-р пед. наук, проф. (Харків);
- **Голобородько К. Ю.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Дорошенко С. І.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Лисиченко Л. А.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Ломакович С. В.**, д-р філол. наук, проф. (Харків)
- **Новиков А. О.**, д-р філол. наук, проф. (Глухів)
- **Борисов В. А.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Піддубна В. В.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
- (заст. головного редактора)
- **Терещенко В. М.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Умрихіна Л. В.**, канд. філол. наук, доц. (Харків)
- **Юр'єва К. А.**, канд. пед. наук, доц. (Харків)
-

РЕЦЕНЗЕНТИ:

- **Нелюба А.М.**, д-р філол. наук, проф., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- **Сюта Г.М.**, канд. філол. наук, ст. наук. співр., Інститут української мови НАН України

Ухвалила вчена рада Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(*протокол №4 від 5 вересня 2014 року*)

У 41 Український світ у наукових парадигмах : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — Харків: ХІФТ, 2014. — Вип. 1. — 160 с.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3281 від 18.09.2008.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Блюхера, 2, м. Харків, Україна, 61168

ISBN 978-966-1630-25-2

© Автори статей, 2014
© Обкладинка У. Мельникова, 2014
© Макет В. Журенко, 2014

ЗМІСТ

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОД УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

- Світлана Єрмоленко**
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК КАТЕГОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСУМУ: ШЛЯХ ФОРМАЦІЇ 4
- Любов Савченко**
КОДИ КУЛЬТУРИ В НАУКОВОМУ ОСМИСЛЕННІ ОНТОЛОГІЇ МОВИ 13
- Лариса Кравець**
АРХЕТИПНА МЕТАФОРА ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА МАТРИЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ 21
- Анатолій Поповський**
СЕМАНТИЧНИЙ РЯД «ПОБИТИ КОГОСЬ ЗА ЩОСЬ» В УКРАЇНСЬКОМУ ПАРЕМІЙНОМУ
КОРПУСІ (етнокультурний і стилістичний аспекти) 29
- Олена Маленко**
ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ НАПРЯМ ВИВЧЕННЯ МОВИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ 35
- Любов Умрихіна**
УКРАЇНСЬКІ ОПТАТИВНІ ВИСЛОВЛЕННЯ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 41

ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЯ. ЛІНГВОСТИЛІСТИКА

- Костянтин Голобородько**
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МОВНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНИ В ПОЕТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ
ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ 50
- Світлана Руденко**
КОНЦЕПТИ ЕМОЦІЙНОЇ ТА ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕР В УКРАЇНСЬКИХ ТА РОСІЙСЬКИХ
ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ З ГЛЮТОНІЧНИМИ НОМІНАЦІЯМИ 56
- Світлана Марцин**
СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО ТИПУ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЕСІЙНОМУ
ДИСКУРСІ: СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА 67

ЛІНГВОПРАГМАТИКА. КОМУНІКАЦІЯ

- Ганна Ковальова**
СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ УКРАЇНЦІВ У КОМПАРАТИВНИХ МОДЕЛЯХ: СЕМАНТИКА
Й ПРАГМАТИКА ПОРІВНЯННЯ (на матеріалі текстів гумористичного дискурсу) 74
- Маргарита Мягка, Інна Єрмоленко**
МОВНО-КОМУНІКАТИВНІ МАРКЕРИ УКРАЇНСЬКОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ 80
- Оксана Ісаєнко**
ПРОФЕСІЙНИЙ СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ КІНОКОМУНІКАЦІЇ 84

3. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: Монографія / О. П. Левченко. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. — 349 с.
4. Мокренко В. М. Славянская фразеология : Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В. М. Мокиенко — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Высшая школа, 1989. — 287 с.
5. Мюллер В. К. Англо-русский словарь. — М. : Рус. яз., 1985. — 864 с.
6. Олійник І. С. Українсько-російський та російсько-український фразеологічний словник / І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. — К. : Рад. школа, 1978. — 446 с.
7. Руденко С. М. Календарно-обрядова маркованість складників ядерної зони глутонічного фрейму (на матеріалі глутоніма *каша*) / С. М. Руденко // *Ucrainica IV: Současná ukrainistika problému jazyka, literatury a kultury: Sborník článků*. — Olomouc, 2008. — část. 1. — P. 185—193.
8. Ужченко В. Д. Фразеологія української мови: Навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко — К. : Знання, 2007. — 494 с.

УДК 811.161.2*367.335

Світлана Марцин,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ БЕЗПОЛУЧНИКОВОГО ТИПУ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНФЕСІЙНОМУ ДИСКУРСІ: СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті виявлено й описано стилістичні функції безполучникових складних речень у текстах українського конфесійного дискурсу. Аналіз функціонування безполучникових складних конструкцій здійснювався на джерелах, що належать до сакрального підстилю.

Ключові слова: *безполучникові складні речення, конфесійний стиль, сакральний підстиль.*

В статье выявлены и описаны стилистические функции бессоюзных сложных предложений в текстах украинского конфессионального дискурса. Анализ функционирования бессоюзных сложных конструкций был осуществлен на источниках, относящихся к сакральному подстилю.

Ключевые слова: *бессоюзные сложные предложения, конфессиональный стиль, сакральное подстиль.*

The article deals with the description of stylistic functions of asyndetic complex sentences in the texts of Ukrainian confessional discourse. The analysis of asyndetic complex sentences functioning was carried out on sources belonging to sacred sub style.

Keywords: *asyndetic complex sentences, confessional style, sacred sub style.*

Прийняття християнства в історичній літературі розглядається як велика світоглядна революція. Вона справила позитивний вплив на всі сфери духовно-го життя, зокрема на писемну культуру східних слов'ян, яка вийшла із лона

церковної книжності. Цим пояснюється те, що світська література осмислювала й осмислює ті ж ідеї, образи, колізії, про які йдеться у Святому Письмі. Виявлялося і виявляється це в культурній історії трьох східнослов'янських народів, кожен з яких прагнув знайти відповіді на вічні питання буття, закладені в ідеях Святого Письма.

Серед напрямів писемної української культурної традиції окремо виділяється конфесійна література, яка представлена, крім богослужбової, християнською православною патристикою, агіографією, апокрифічною, перекладною й повчальною літературою. Ці тексти сформували свого часу *український конфесійний дискурс*, у форматі якого здійснювалося не лише написання, але й сприймання відповідних зразків конфесійного стилю, реагування на них читачів та слухачів. Оскільки важливою дискурсивною характеристикою релігійної літератури є її мовностилістична організація, то в центрі поданих досліджень — саме конфесійний стиль.

Мета статті — виявлення й опис стилістичних функції безсполучникових складних речень у конфесійних текстах конфесійного сакрального підстилю.

Вивчення стилю українських релігійних книг активізувалося лише в останні десятиліття. Зроблені лише перші кроки в з'ясуванні притаманних особливостей цього функціонального різновиду української мови. Щоправда, увага зосереджена головню на аналізі лексики конфесійного стилю. Залишаються не дослідженими стилістичні характеристики усіх елементів, а не лише лексичного рівня.

Як і в інших книжних стилях, мовне оформлення релігійних текстів зумовлене екстралінгвальними завданнями, які диктують виклад. Вони ж, як зрозуміло, бувають різні: такі, що спрямовують на формування текстів або інформаційно-розповідних, або повчальних. До перших відносять перекладні культурні джерела (Біблію, життя, апокрифи тощо), до других — оригінальні (проповіді, послання, тлумачення Святого Письма, молитви, складені священнослужителями української церкви, рекомендації щодо поведження в храмових установах, обов'язки парафіян) [5: 252].

Така жанрова диференціація християнської літератури, що зумовлює й відмінне лексичне та граматичне наповнення різних текстів, спричинилась до дискусії навколо терміна на позначення функціонального стилю релігійної сфери. Пропонується називати його конфесійним, релігійним, богословським, сакральним. Часто зазначені назви вживаються як тотожні. І все ж сучасний ступінь вивчення текстів християнської літератури дозволяє диференціювати їх з урахуванням змісту, завдань і мовного оформлення. Слушною є пропозиція В. В. Німчука: термін *богословський* вживати на позначення стилю, яким написані теологічні твори, оскільки «теологія — це наука, тому *богословський* стиль можна трактувати як специфічний фрагмент наукового стилю мови» [4: 8]; конфесійний, або релігійний, стиль — це стиль літератури, пов'язаної з реаліями та діяльністю конфесії. У його складі виділяється *сакральний* стиль, або підстиль, що функціонує в релігійних відправах, обрядах, священних книгах певних конфесій [4: 9]. Цитоване переконує в тому, що є всі підстави виділяти два стильових різновиди української мови — богословський і конфесійний, або релігійний, кожен з яких заслуговує на самостійне вивчення.

Термін «конфесійний стиль», а не «релігійний» (його використовує Н. Д. Бабич [1: 14]) прийнято свідомо, оскільки в стилістиці вже стало традицією цей стиль іменувати саме конфесійним [2: 3–5].

Аналіз функціонування безсполучникових складних речень здійснювався на джерелах, що належать до конфесійного стилю, сакрального підстилю. Цими джерелами є «Українська мова в Церкві» Архієпископа Іларіона, «Книга псалмів», «Тріодь Квітна», «Святкова Мінея». Обрання цих джерел пояснюється кількома причинами: у текстах такого зразка найбільшою мірою відчутна народно-розмовна течія в їхньому мовному оформленні, що дає підстави говорити про загальномовний характер розглядуваних джерел; специфіка цих творів у тому, що мова, якою вони написані, становить не лише засіб конфесійної комунікації, а й виступає засобом загальнокультурного процесу, що спричинює появу новотворів у мовленнєвій діяльності мовців.

У розглядуваних текстах безсполучникові складні речення представлені своєрідно. Так, з розряду речень перелічувального відношення репрезентованими є лише структури зі значенням переліку. Речень з відношенням послідовності не засвідчено. Серед активно вживаних конструкцій з перелічувальним значенням, засвідчуваних в різних сакральних жанрах, певне місце посідають безсполучникові складні речення елементарної будови — з двома предикативними частинами, як-от: *Нехай прославляють Тебе народи; нехай прославляють Тебе всі племена* (Книга псалмів); *Охопили мене смертельні болі, бурхливі потоки беззаконня налякали мене* (Книга псалмів). Однак здебільшого трапляються конструкції з більшою кількістю предикативних частин, поєднаних безсполучниково, наприклад: *Адже на їхніх устах нема правди; їхнє серце — нікчемне; їхнє горло — відкрита могила; вони своїми язиками вчинили обман* (Книга псалмів), або в однорідному вияві з сполучниковим компонентом, зокрема: *Хай не накриє мене буря водою, не поглине мене глибінь, і хай не стулить наді мною своєї пащі безодня* (Книга псалмів).

Зрідка засвідчуються будови, що містять дві предикативні частини тавтологічного значення, пор.: *Мої друзі й мої приятелі через мою біду цураються мене, — мої найближчі стали осторонь* (Книга псалмів).

Нерідкі приклади безсполучникового приєднання до предикативних частин із перелічувального семантичного компонента іншого значення, як у реченні: *Я стомився від твого стогону; щоночі ставатиме мокрим ліжко моє, — своїми сльозами я обмиватиму постіль свою* (Книга псалмів). У ньому до частин, що передають перелік, додучено компонент із значенням обґрунтування.

Як свідчать дані, багатокомпонентні речення з наповненням різними відношеннями предикативних частин виявляються досить часто в обрядових текстах «Тріодь Квітна» і «Мінея святкова». Можливі утворення, що складаються з шести частин з відношенням переліку, як-от: *Камінь відвалено, гріб опустів; бачите тління, життям подолане, печаті свідчать явно, міцно спить сторожа непокірних, смертне спаслося через плоть Божу, некло ридає* (Тріодь Квітна).

Речення подібного зразка переобтяжені нанизуванням предикативних частин різної семантики. У таких будовах, ймовірно, слід вбачати вплив розмовного мовлення. Не виключено, що це відголосок початкового етапу створення текстів такого змісту, коли ще не усталилися норми писемної мови.

Багатокомпонентне відношення переліку іноді продовжується компонентом, приєднаним сурядним сполучником: *Сіно, до якого доторкнувся вогонь, не згоріло; Фома, вклавши руку у вогненні ребра Ісуса Хреста Бога, не опалився від доторкання; невіру душевну змінила блага віра, і він з глибини душі тепло взивав: Владико, Ти єси Бог Мій, що воскрес із мертвих, слава Тобі* (Тріодь Квітна). Проте частіше засвідчуються структури, у яких багатокомпонентні перелічувальні відношення пояснюються підрядними частинами. До попереднього прикладу додамо ще речення: *Неплідна бездітна*

Анна нині нехай заплеще руками, нехай радується земні, царі нехай торжествують, святителі в благословеннях нехай веселяться, нехай святкує весь світ: ось бо Цариця і непорочна Невіста Отча від кореня Єсеевого проросла, жінки далі в печалях не народжують дітей, радість бо процвіла і життя всім людям у світ принесла; дари Іоакимові більше не повертаються, ридання бо Анни на радість перемінюються; радій зі мною, весь обраний Ізраїль (Мінея святкова).

Основу багатокомпонентності можуть створювати не лише перелічувальні відношення. Активними виявляються відношення зіставні у взаємодії з компонентами перелічувальної семантики, пор.: Там — Мойсей, розділитель води, тут же — Гавриїл, служитель чуда; тоді глибину пройшов Ізраїль як по сухому, нині ж, Христа породила безсіменно Діва; море після переходу Ізраїля знову непрохідним стало, Пречиста після народження Емануїла залишилася нетлінною (Тріодь Квітна).

У розглядуваних книгах серед інших видів безсполучникових складних речень частотно виділяються структури із зіставним значенням, які ускладнюються підрядними частинами, наприклад, такого зразка, як: Спожив Адам від дерева плоду забороненого, і обрав від дерева гірку смерть; Син же Твій, Пречиста, розі'явшись, виточив солодкість безсмертя (Мінея святкова); Я відкрив перед Тобою своє життя, Ти поклав сльози мої перед Собою, — які є в Твоїй обітниці (Книга псалмів); Богоотець же Давид перед ковчезом, як прообразом, радіючи, веселився; ми ж, народ Божий, святий, прообразів здійснення бачивши, веселімося у Бозі, бо воскрес Христос, як Всесильний (Тріодь Квітна).

Трапляються й речення з протиставним відношенням, у складі яких є підрядні частини: Він простягнув руку Свою, щоби відплатити: вони зневажили Його завіт (Книга псалмів).

Речення пояснювального виду представлені конструкціями:

- а) з розгортувальною частиною, наприклад: Закликає сам камінь, печаті взивають, [які ви поклали, поставивши сторожу до гробу:] воістину Христос воскрес і живе повіки (Тріодь Квітна);
- б) з коментувальним складником: Піднялася джерела Твого вода вище небес, і потоки з безодні землі потекли: це є пожива для душі, пиття вірних, мед із каменя, і роздавання манки (Тріодь Квітна); Одного разу прийшов Ісус до одного села; тут жінка на ім'я Марфа прийняла Його у свій дім (Тріодь Квітна);
- в) з доповнювальним інгредієнтом: На Тебе надіялися наші батьки; вони поклали надію — [і Ти їх спасав] (Книга псалмів); Недаремно засумнівався у Твоєму воскресінні Фома; він не був відкинутий, [але безсумнівним намагався показати його всім народам] (Тріодь Квітна).

Як і попередні підвиди безсполучникових складних речень, щойно розглянуті приклади свідчать про те, що структури з пояснювальним відношенням поєднуються з предикативними частинами інших відношень або з сполучниковими компонентами. Такі зразки будов непоодинокі. До наведених додамо ще й таке висловлення: Костянтин воював з ними, як Давид з ворогами, і переміг їх книжною наукою; він назвав їх триязичниками чи Пилатниками, [бо то так Пилат написав був у напису Господнім] (Іларіон).

Наявний у нашому розпорядженні матеріал дозволяє стверджувати, що кількісно кожен з проаналізованих видів безсполучникових складних речень поступається підвидам структур з відношенням детермінації. Особливе місце серед них посідають речення з відношеннями обґрунтування і наслідку.

Відношення обґрунтування втілюються в двокомпонентні структури, як у прикладах: Слова його уст — беззаконня і підступ; він перестав поводитися мудро

і чинити добро (Книга псалмів); У всьому іншому православні Церкви національні: кожна має свою богослужбову мову, свої обряди, свої форми їх, свої Свята, свої властивості в Богослужбах і т.ін. (Іларіон).

Проте частіше вони становлять основу багатокomпонентних речень. До їхніх частин приєднуються підрядні, як-от: *Ніхто нехай не убоїться смерти, визволила бо нас Спасова смерть; схоплений нею — подолав її* (Тріодь Квітна); *Порушники закону не встоять перед Твоїми очима: Ти не злюбив усіх, що чинять беззаконня* (Книга псалмів).

Предикативні частини речень з компонентом обґрунтування здатні ускладнюватися також відокремленими зворотами, звертаннями, пор.: *Небесні і піднебесні сили, бачачи Тебе вгорі на престолі і внизу у гробі, Спасе мій, дивувалися умертвленню Твоєму: незбагненно для розуму бачити Тебе мертвим, Життєдавче* (Тріодь Квітна). Уживаність речень такої будови слід розцінювати як визнання безсполучникових складних речень рівноцінними сполучниковими структурами, що виконують важливу стилістичну функцію. Це переконує в тому, що утворені в уснорозмовному вияві безсполучникові складні висловлення посіли належне місце і в книжному, зокрема богослужбовому, викладі.

Це ж саме слід сказати і щодо підвиду речень безсполучникового типу з наслідковим відношенням. Поширеність таких структур цілком виправдана: відношення предикативних частин чітко окреслені. Ілюструють це такі приклади: *Трапеза готова — насолоджуйтесь усі* (Тріодь Квітна); *Воно виходить від крайнеба і добігає крайнеба, — ніхто і ніщо не сховається від його теплоти* (Книга псалмів). Значення наслідку відчутне і в багатокomпонентних утвореннях:

- а) коли воно є продовженням перелічувальних одиниць, як-от: *Пішов дим із Його ніздрів, бухнув вогонь із Його уст, вугілля запалало від Нього* (Книга псалмів);
- б) коли у складі предикативних частин є сполучникові предикативні компоненти: *В подобі людській плоттю явився бог із Тебе, Всенепорочна; Його ж благай завжди, щоб Він умертвив наші згубні пристрасті, Пречиста* (Мінея Святкова);
- в) коли складові частини містять вставні словосполучення, відокремлені другорядні члени речення, як-от: *Твоїм хрестом, Христе Спасе, державу смерти зруйновано і підступ диявола знищено; рід же людський, вірою спасаючись, пісню Тобі завжди приносить* (Тріодь Квітна).

Трапляються й більш складні поєднання. У реченні: *Порушники закону не встоять перед Твоїми очима: Ти не злюбив усіх, [що чинять беззаконня,] — Ти вигубиш тих, що говорять неправду* (Книга псалмів) — між першим і другим предикативним компонентом — відношення обґрунтування, між другим і третім — наслідку. Ще складнішим за будовою є, наприклад, таке речення: *Хто шукає здоров'я, приходьте до Джерела, Діва-отроковиця живе при воді: радійте і веселіться, безліч вірних, так, як подобає: приходьте до храму й отримайте те, що просите* (Тріодь Квітна). Такі конструкції можна визнати стильовою нормою з огляду на те, що конфесійний стиль, зокрема його сакральний підстиль, прагнуть до концентрованого викладу описуваних ситуацій з формулюванням висновку чи заклику до виконання певних дій.

Аналіз безсполучникових складних речень у розглянутих релігійних текстах засвідчує, що у використанні цього типу складних речень сакральний підстиль, до якого належать аналізовані книги, не відрізняється від інших стилів української мови: залучає до викладу інформації, настанов і рекомендацій різні види і підвиди безсполучникових складних утворень. Однак не можна не помітити, що для формувань потрібних положень добираються такі безсполучникові утворення, які властиві книжним стилям. У мові аналізованих книг не відзначено, наприклад, жодного прикладу з відношеннями часу, умови, мети,

допустовості — структурах, характерних для розмовно-побутового стилю. Урахування цього дозволяє визнати дискусійним називання конфесійного стилю «книжно-розмовним» [1: 11].

Цього факту, звичайно, недостатньо, щоб спростувати трактування конфесійного стилю як книжно-розмовного, оскільки йдеться лише про речення безсполучникового типу. Але відсутність названих структур спонукає до подальшого поглибленого вивчення мовних одиниць різних рівнів. Безперечно, цей стиль, як і кожен з функціональних різновидів, ґрунтується на народно-розмовній основі, але розмовні структури безсполучникового типу як стилістичний засіб у конфесійному дискурсі відсутні. Це й змушує розглядати конфесійний стиль у межах книжних стилів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бабич Н. Д.* Практична стилістика і культура української мови / Н. Д. Бабич. — Львів : Світ, 2003. — 431 с.
2. *Дудик П. С.* Стилістика української мови / П. С. Дудик. — К. : Видавничий центр «Академія», 2005. — 367 с.
3. *Мацько Л. І.* Стилістика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. — К. : Вища школа, 2003. — 462 с.
4. *Німчук В. В.* Мова сакральних текстів повинна бути зразковою літературою / В. В. Німчук // Єдиними устами: Бюлетень інституту богословської термінології та перекладу. — 1999. — №3. — С. 5–10.
5. *Українська мова*: Енциклопедія. — К. : Укр. енцикл., 2004. — 821 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Лларіон* (архиепископ). Українська мова в церкві / Лларіон. — Холм : Свята Данилова гора: Б.в., 1943. — 48 с.
2. *Книга псалмів* (Два переклади). — К.: Укр. біблійне товариство, 2003. — 295 с.
3. *Святкова Мінея*. — К. : Вид. від Укр. Правосл. Церкви Київ. Патріархату, 2002. — 564 с.
4. *Триодь Квітна*. — К. : Вид. від Укр. Правосл. Церкви Київ. Патріархату, 2002. — 453 с.